

Datum: 26-11-2024

Volgnummer: 2024-2025/04

Commissie voor Wonen, Toerisme, Energie en Klimaat

Beleidsnota Wonen 2024-2029: analyse vanuit een kinderrechtenbril

Op 15 november 2024 diende minister Melissa Depraetere haar beleidsnota Wonen 2024-2029 in bij het Vlaams Parlement¹.

Het recht op wonen is ingeschreven in de Belgische grondwet (art. 23, 3°) en in de Vlaamse Wooncode (art. 3). Net als volwassenen hebben kinderen recht op een adequate woning die tegemoetkomt aan hun noden en behoeften. Maar kinderen verdienen specifieke aandacht in het beleid. Artikel 27 van het Kinderrechtenverdrag verwijst naar het recht op een passende levensstandaard, waaronder het recht op passende huisvesting.

Wanneer kinderen geen (kwalitatieve) woning hebben, raakt dit aan al hun rechten. Het recht op ontwikkeling, op gezondheid, op onderwijs, vrije tijd en ontspanning, ... Kinderen zijn ook extra kwetsbaar omdat ze nog in volle ontwikkeling zijn, zowel op fysiek als psychisch vlak. Wanneer hun recht op wonen geschonden wordt, raakt hen dat nu maar heeft het ook een impact op hun toekomst. Bovendien staan kinderen vandaag gemiddeld het langst op de wachtlijst voor een sociale woning en een derde van alle wachtenden is minderjarig.

We screenen de beleidsnota Wonen vanuit dit kinderrechtenperspectief. We zijn blij met de nadruk die in de beleidsnota ligt op betaalbaar en kwaliteitsvol wonen, waarbij in de inleiding expliciet wordt verwezen naar het grote belang van een degelijke woning voor de gezondheid en opleidingskansen van kinderen en jongeren, maar ook het belang ervan voor het onderhouden van een sociaal netwerk.

We zien heel wat maatregelen die het recht op wonen ten goede zullen komen. Wonen wordt terecht erkend als één van de belangrijkste instrumenten in de preventie en bestrijding van armoede. Maar kinderen worden traditiegetrouw in woonbeleidsdocumenten weinig genoemd. We denken dat het voor een minister met zowel Wonen als Jeugd- en Kinderrechtenbeleid in de portefeuille een ideaal moment is om met deze traditie te breken.

We vragen dan ook de positie, noden en kwetsbaarheden van kinderen expliciet te maken in de verdere uitwerking van het beleid, met een kind- en jongereneffectrapport (JoKER). Vertrek ook in het woonbeleid vanuit het belang van het kind.

We formuleren de volgende aanbevelingen bij de beleidsnota:

- Zorg voor toekomstgerichte sociale woningen die tegelijk plaats bieden aan grotere gezinnen en versterk het sociaal potentieel op de private huurmarkt.

¹ <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1841746>

- Evalueer het toekenningscriterium lokale binding wanneer het gaat om het vinden van geschikte woningen voor grote gezinnen. Vraag flexibiliteit bij alle woonmaatschappijen wanneer het gaat over regels rond “rationele bezetting” en de huisvesting van grote gezinnen
- Geef gezinnen met kinderen die in een ongezonde woning wonen sneller een huurpremie zodat ze kunnen verhuizen
- Handhaaf de woonkwaliteitsnormen met een kindtoets

Daarnaast vragen we in dit advies ook aandacht voor doelgroepen die in de beleidsnota weinig of geen specifieke aandacht krijgen, maar wel een grote woonneed hebben:

- Mensen zonder verblijfspapieren
- Jongeren die de jeugdhulp verlaten
- Erkende vluchtelingenfamilies
- Mensen die slachtoffer zijn van racisme en discriminatie op de woningmarkt

1. Geef het woonbeleid een kindperspectief

Bijna 20% van de Vlaamse bevolking is minderjarig

Vlaanderen telt 1.314.555 minderjarigen (in 2023). Dat is 19,4% van de Vlaamse bevolking.² Het spreekt dus voor zich dat het Vlaamse woonbeleid voldoende oog moet hebben voor het welzijn van kinderen en jongeren als het gaat om hun woon- en leefomstandigheden.

Hou in het woonbeleid rekening met de rechten van kinderen

Het recht op wonen is ingeschreven in de Belgische grondwet (art. 23, 3°) en in de Vlaamse Wooncode (art. 3). Net als volwassenen hebben kinderen recht op een adequate woning die tegemoetkomt aan hun noden en behoeften.

Artikel 27 van het Kinderrechtenverdrag stelt dat kinderen recht hebben op een passende levensstandaard. In de eerste plaats zijn de ouders daarvoor verantwoordelijk. Als de ouders daar niet in slagen dan moeten ze kunnen rekenen op een overheid die hen ondersteunt en het nodige doet om te zorgen voor eten, kleren, materiële bijstand, ondersteuning én huisvesting.

Het VN-Kinderrechtencomité toonde zich in zijn laatste slotbeschouwingen over België bezorgd over “de omvang van ontoereikende huisvesting, dakloosheid en gedwongen uitzettingen, alsmede de bezuinigingen op de sociale voorzieningen die sommige kinderen kwetsbaar maken voor bedelarij”. Het dringt erop aan dat België “zijn inspanningen opvoert om komaf te maken met kinderarmoede, en met name: [onder andere] ervoor te zorgen dat alle kinderen in de Verdragsstaat recht hebben op adequate huisvesting”.³

Een goede, stabiele woonsituatie is een essentiële bouwsteen voor de realisatie van kinderrechten

Kinderen hebben een specifieke kwetsbaarheid; want ze zijn afhankelijk van de volwassenen rond hen en nog in volle ontwikkeling. Woonkwaliteit en woonzekerheid vormen de basis voor een gezond kinderleven.

² Cijfers Opgroeien, 2023

³ VN Slotbeschouwingen 5^e en 6de rapport België, 28 februari 2019: <https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2020-06/VN-Slotbeschouwingen-5de-6de-rapport-Belgie.pdf>

Ze stellen de toekomst van kinderen veilig en vormen het begin van hun participatie aan de samenleving. Gebrek aan woonzekerheid, stabiliteit en voorspelbaarheid tast hun ontwikkeling aan, zowel fysiek als mentaal. Zeker als de onzekerheid lang aansleept.

Woningkenmerken en woonomgeving hebben een grote invloed op het welzijn van kinderen. Ze bepalen in grote mate hun gezondheid, of ze rustig kunnen studeren, veilig kunnen spelen, plaats hebben om te bewegen in de buurt, enz. Ze beïnvloeden dus in grote mate andere kinderrechten:

- Het recht op leven en ontwikkelen
- Het recht op gezondheid
- Het recht op onderwijs
- Het recht op spel en vrije tijd

Kinderen ontwikkelen zich razendsnel op cognitief en sociaal vlak en een slechte woning of het gebrek aan een woning tast deze ontwikkeling aan. Kinderen hebben ruimte nodig om te spelen en te studeren. Ze zijn ook fysiek in volle ontwikkeling. Daarom is hun ademhalings- en immuunsysteem extra kwetsbaar voor een slechte binnenluchtkwaliteit. Een ongezonde woning heeft een desastreus effect op de ontwikkeling van allergieën, astma en ademhalingsproblemen.

Een mama zei:

Een puffer lost de schimmel in huis niet op.

De prominente plaats van woonbeleid in de preventie en bestrijding van armoede is een zeer goede zaak

We zijn blij te lezen dat de minister permanent armoedeoverleg zal organiseren en relevante organisaties en ervaringsdeskundigen wil betrekken bij het woonbeleid. Meer dan terecht, want met het woonbeleid heeft Vlaanderen een grote sleutel in handen om armoede aan te pakken. Armoede is een doorslaggevende reden voor het niet vinden van een kwaliteitsvolle woning. Kansarme gezinnen lopen meer risico om in een woning met structurele gebreken te wonen.

Maar kinderen worden in de beleidsnota Wonen 2024-2029 weinig expliciet genoemd

Dat vinden we jammer. Om hierboven genoemde redenen. Hun grote afwezigheid is wellicht het gevolg van hun juridische positie in onze samenleving. In principe zijn minderjarigen juridisch handelingsonbekwaam. Ze zijn drager van rechten maar kunnen in principe zelf geen rechtshandelingen stellen zoals een contract afsluiten, een proces instellen of geld beheren. Meestal zijn hun ouders de wettelijke vertegenwoordigers. Zij ondertekenen veelal de huurovereenkomst. Zij zijn het die een huis aankopen. De kinderen zijn contractueel gezien geen betrokken partij en komen dus ook amper als subject naar voor in woonbeleidsplannen en regelgeving.

Kweek ook in het beleidsveld wonen een kind- en jeugdreflex

We vragen aan de minister van Wonen om kinderen meer zichtbaar te maken in beleidsbeslissingen met impact op het woonrecht van minderjarigen. Dit opent de deur voor een kindvriendelijk woonbeleid. Maak de positie, noden en kwetsbaarheden van kinderen expliciet in de beleidsplannen, zodat er ook van bij het uittekenen van beleid rekening wordt mee gehouden.

We willen voorstellen om waar relevant niet alleen een armoedetoets, maar ook een kind- en jongereneffectrapport (JoKER) uit te voeren.

Elke keer dat een minister bij het Vlaams Parlement een ontwerp van decreet indient dat rechtstreeks raakt aan het belang van personen jonger dan 25 jaar, moet dat ontwerp vergezeld zijn van een JoKER. Soms zijn kinderen en jongeren niet de (enige) beoogde doelgroep van een beleidsmaatregel, maar heeft een maatregel wel invloed op hun leefwereld. Hen specifiek in het vizier nemen, kan een licht werpen op specifieke bedoelde of onbedoelde effecten op het leven van kinderen en jongeren.

2. Sociale woningen: tevreden met de focus op bouwen en renoveren

Kinderen staan gemiddeld het langst op de wachtlijst

Meer dan 400.000 personen staan op een wachtlijst voor een sociale woning. Een derde daarvan is minderjarig. 75% van de kinderen die in armoede leven, heeft wel recht op een sociale woning, maar heeft er (nog) geen toegang toe⁴. Dat is heel jammer, want sociaal wonen heeft een enorm potentieel om (kinder)armoede structureel aan te pakken.

Ingeschreven huishoudens staan gemiddeld 1.414 dagen op de wachtlijst⁵. Dat is bijna 4 jaar. We zien dat de wachttijd oploopt naargelang de gezinssamenstelling. Hoe groter het gezin, hoe langer het duurt om een sociale woning te bekomen. Vooral vanaf 4 gezinsleden loopt de wachttijd sterk op. Voor een koppel met drie kinderen is het gemiddeld 1876 dagen wachten, dat komt neer op meer dan vijf jaar. Vijf jaar in een kinderleven, dat is een eeuwigheid.

Aantal gezinsleden	Gemiddelde wachttijd (aantal dagen)
1	1.300
2	1.313
3	1.324
4	1.537
5 of meer	1.876
Gemiddelde wachttijd	1.414

Nieuw 'Bindend Sociaal Objectief' hopelijk stok achter de deur

De minister maakt werk van een nieuw 'Bindend Sociaal Objectief' voor de periode vanaf 2026. Lokale besturen krijgen meer flexibiliteit om hun doelstellingen in te vullen op het werkingsgebied van de woonmaatschappij. Dit alles wordt tripartiet vastgelegd en opgevolgd met bindende afspraken tussen de lokale besturen, de woonmaatschappijen en Vlaanderen. Lokale besturen die het slechtst scoren (de zogenaamde 2b-gemeenten) zullen een financiële bijdrage moeten leveren tot de huurpremie. We hopen dat de financiële bijdrage hoog genoeg zal zijn, zodat gemeenten zich niet uitkopen van hun plicht sociale woningen te bouwen.

Lokale besturen krijgen begeleiding bij het in kaart brengen en activeren van publieke gronden met woonfunctie in het kader van sociale woningbouw.

⁴ Guio en Van Lancker, 2023, Deprivatie bij kinderen in België en zijn gewesten: wat zeggen de nieuwe data? www.kbs-frb.be

⁵ De data die we gebruiken zijn afkomstig van Wonen in Vlaanderen en gelden voor 31 december 2022. We maken verder ook gebruik van de analyse ervan door het Vlaams Huurdersplatform gepubliceerd op hun website op 28 juni 2024: <https://huurdersplatform.be/vhp/actualiteit-vhp/wie-staat-op-de-wachtlijst-voor-een-sociale-woning/>

We zijn blij dat een substantieel budget wordt voorzien voor sociale woningen en renovaties. We hopen dat op lange termijn geïnvesteerd zal blijven worden in nieuwe sociale woningen. Het is duidelijk dat het tekort niet op vijf jaar kan worden weggewerkt.

Pak leegstand prioritair aan

We horen in meldingen dat mensen weet hebben van langdurig leegstaande sociale woningen, bv. na het overlijden van de bewoner. Dat is onaanvaardbaar. Zorg dat leegstaande (sociale) woningen zo snel mogelijk terug in gebruik worden genomen. De geplande inzet op vermijden van leegstand van het sociaal huurpatrimonium is absoluut terecht en nodig. Algemeen zijn we blij met de geplande evaluatie en verbetering van de leegstands- en verkrottingsheffing.

Lokale besturen zijn een cruciale actor in het aanpakken van leegstand. Het is goed dat ze vanuit Vlaanderen ondersteuning krijgen met betrekking tot sociaal beheersrecht en pandschap. We hopen dat woonmaatschappijen de lokale besturen inderdaad zullen ontzorgen bij de renovatie en verhuur van deze woningen.

Zorg voor toekomstgerichte sociale woningen die tegelijk plaats bieden aan grotere gezinnen

We missen in de beleidsnota specifieke aandacht voor de situatie van grote gezinnen. Zowel bij de uitbreiding van het patrimonium van de woonmaatschappijen als bij het verhogen van het aantal noodwoningen zou voldoende aandacht moeten zijn voor de groep die het langst moet wachten op een sociale woning, en in het geval van erg grote gezinnen soms nooit een kans maakt op een toewijzing van een woning, omdat die er binnen de regio gewoon niet zijn. We krijgen regelmatig signalen van zeer grote gezinnen waarvoor in zo goed als geen enkele prijscategorie aangepaste woningen beschikbaar zijn. Laat staan in het onderste segment van de private huurmarkt.

Het systeem van modulaire woningen is goed om hen een (tijdelijke) oplossing te bieden, aangezien deze flexibel kunnen worden ingezet afhankelijk van de nood van het moment. We benadrukken ook hier dat de kwaliteit belangrijk is. We vragen om de woonmaatschappijen aan te moedigen creatief na te denken (samenvoegen van woningen bv.) om zo plaats te maken voor gezinnen met drie of meer kinderen.

3. Evalueer de algemene toewijzingsregels voor sociale woningen

We lezen dat de minister het voorrangssysteem ‘versnelde toewijzing sociale huur’ zal evalueren en eventueel bijsturen. We zijn hier blij mee en hopen dat dit zo snel mogelijk gebeurt. Maar een struikelblok blijft de voorwaarde van lokale binding in de algemene toewijzingsregels. De beleidsnota stelt dat via de toewijzingsregels voor sociale woningen de woningen terecht moeten komen bij de gezinnen die er het meest nood aan hebben. We merken dat dit niet altijd strookt met de voorwaarde van lokale binding en dat dit niet altijd wordt ondervangen door het voorrangssysteem voor versnelde toewijzing.

Soms zijn er bijvoorbeeld geen geschikte woningen voor grote gezinnen binnen de grenzen van het werkingsgebied van een woonmaatschappij, maar wel een gemeente verderop.

We vinden dat de nodige flexibiliteit moet bestaan om kwetsbare gezinnen met kinderen toch aan een woning te kunnen helpen.

Huurders en kandidaat-huurders kunnen moeilijk hun weg vinden in de complexe sociale huurreglementering. Meer zelfs, uit eigen onderzoek in samenwerking met de Vlaamse Ombudsdienst blijkt dat een derde van de sociale huurreglementen zelfs niet online terug te vinden zijn⁶.

We stellen vast dat er grote verschillen zijn in de reglementen van verschillende woonmaatschappijen als het gaat over rationele bezetting. We pleiten hier voor de nodige flexibiliteit en een oplossingsgerichte aanpak, zodat zo veel mogelijk kinderen waarvan het huishouden er recht op heeft, een sociale woning kunnen betrekken. Gezinnen bij voorbaat uitsluiten omdat bijvoorbeeld niet elk kind in het huishouden een eigen slaapkamer zou hebben in de woning, kan voor ons niet. Temeer omdat de situatie van diezelfde mensen vaak nog veel benarder is op de private huurmarkt.

4. Versterk het potentieel op de private huurmarkt

Stimuleer flankerende woonoplossingen. Er zijn even veel sociale woningen als er wachtenden zijn. Dus er moet absoluut ook blijvend ingezet worden op alternatieven en meer mogelijkheden voor mensen om een goede woning te huren. Daarom moeten naast het structureel verhogen van het aantal sociale woningen ook andere oplossingen worden gezocht.

Goed dat het inhuurmodel zal worden versterkt

Woonmaatschappijen nemen huurwoningen in huur om ze vervolgens sociaal onder te verhuren. Verder kunnen ze budgethuurwoningen inhuren van private spelers. We steunen de plannen van de minister om de inhuuractiviteit van de woonmaatschappijen te monitoren, eventueel aan te passen en de versterken.

Hoop dat de wachttijd voor een huurpremie substantieel wordt verkort

Gezinnen met recht op een sociale woning die op de wachtlijst staan, zijn veelal aangewezen op de private huurmarkt. Het is goed dat de terugbetalingstermijn van de huurwaarborglening wordt verlengd van 24 naar 36 maanden.

De minister zal van de huursubsidie en -premie 1 systeem maken. Als dit effectief een opstap is naar automatische rechtentoekenning en het tegengaan van de non-take-up, is dit een grote stap vooruit. Het systeem van principiële toekenningen waar de minister aan denkt, zou een oplossing kunnen bieden voor gezinnen die moeite hebben om aan te tonen over genoeg middelen te beschikken voor het betalen van de maandelijkse huur.

Verkort de wachttijd voor een huurpremie voor kinderen in ongezonde woningen

De wachttijd van 4 jaar op een huurpremie was te lang. We zijn blij dat deze nu kan worden verkort. Voor welke groepen een snellere toekenning komt, wordt bekeken met de minister voor Welzijn. We pleiten voor een versnelde toekenning van een huurpremie wanneer er kinderen wonen in een huurwoning van slechte kwaliteit.

⁶ Onderzoek uitgevoerd in augustus 2024

Op die manier kunnen deze gezinnen verhuizen naar een kwalitatievere woning. Ook jongeren die de jeugdhulp verlaten, maar (nog) niet terecht kunnen in een sociale woning, zouden een doelgroep kunnen zijn. De huurpremie moet wel aangepast zijn aan de lokale woonmarkt en de Vlaamse referentiebudgetten. De huurpremie is een maatregel die op korte termijn werkt, de structurele oplossing blijft meer kwalitatieve en betaalbare woningen.

5. Blij met inzet op woonkwaliteit en collectieve renovatie

Weet dat eenoudergezinnen en grote gezinnen vaker wonen in woningen met structurele gebreken

Ze kampen met problemen zoals vocht, slechte luchtkwaliteit, een gebrek aan licht of geluidsoverlast. Vandaag woont 12% van de Vlaamse bevolking in een ‘onaangepaste’ woning⁷.

We zijn blij dat er zal worden ingezet op collectieve renovatie om woningen te isoleren. Het zijn vaak de minst kapitaalkrachtige groepen die in de minst geïsoleerde woningen wonen. Door hierop in te zetten wordt de woonkwaliteit verbeterd, gaat de energiefactuur voor deze mensen omlaag en wint ook het klimaat⁸. In die zin zijn we ook tevreden met het indexatieverbod voor woningen met de slechtste EPC-waarden. Maar het is de vraag of dit genoeg is. Het blijft onaanvaardbaar dat kinderen opgroeien in woningen waar ze letterlijk ziek van worden. We vragen om bij renovaties prioriteit te geven aan plekken waar kinderen wonen in de slechtste woningen.

De minister voorziet begeleiding bij renovaties op de private huurmarkt en dat is een goede zaak. Huurwoningen zijn er qua kwaliteit gemiddeld het slechtst aan toe. De kleine verhuurders zijn nodig op de woningmarkt, maar hebben niet altijd de kennis en middelen om de nodig renovaties aan de huurwoning uit te voeren.

Het noodkoopfonds wordt breder bekendgemaakt, wat een goede zaak is voor eigenaars-bewoners van woningen van slechte kwaliteit.

Conformiteitsattest is goede zaak, maar opletten voor neveneffecten

We zijn blij met de verdere uitrol van het conformiteitsattest. Het conformiteitsattest versterken en verplichten is positief, maar kan ook onbedoelde effecten hebben, namelijk minder woningen op de markt als gevolg. We horen van lokale besturen dat ze bijvoorbeeld noodwoningen niet meer kunnen gebruiken omdat ze toe zijn aan renovatie en niet conform zijn. Maar een alternatief voor gezinnen in nood is er dan soms niet meer. Dit bewijst nog eens het belang van een buffercapaciteit aan noodwoningen.

⁷ Rapport SERV, 2024, WONEN IN VLAANDEREN - UITDAGINGEN VANUIT SOCIAAL-ECONOMISCH PERSPECTIEF.
https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/SERV_20240429_woonproblematiek_RAP.pdf

⁸ We verwijzen naar ons advies “Klimaatcrisis vanuit kinderrechtenperspectief” waarin ook de nodige aandacht gaat naar rechtvaardige transitie.
https://www.kinderrechten.be/sites/default/files/2023-03/Advies_2022_2023_10_Klimaatcrisis_vanuit_kinderrechtenperspectief.pdf

Handhaaf de woonkwaliteitsnormen met een kindtoets

Het is een goede zaak dat de slagkracht van de wooninspectie zal worden vergroot zodat krotverhuur wordt aangepakt. Gezien de impact van woonkwaliteit op het welzijn van kinderen pleiten wij voor een kindspecifieke aanpak of een 'kindtoets' bij de kwaliteitsbeoordeling van een woning, naast een objectgerichte benadering. Gebreken die extra belastend zijn voor de gezondheid of veiligheid van kinderen, zoals structureel vocht, het ontbreken van borstwering of valpreventie en risico-houdende stopcontacten, kunnen bijvoorbeeld een zwaardere weging krijgen bij de kwaliteitsbeoordeling. Deze kindtoets vinden we gerechtvaardigd omdat we er vanuit gaan dat een woning tijdens haar levensduur kinderen en jongeren zal huisvesten.

Zorg mee voor een kindvriendelijke woonomgeving

De minister van Wonen kan volgens ons meer expliciet inzetten op kindvriendelijke woonomgevingen. De veiligheid van de stapelbouwomgeving, bijvoorbeeld, is voor kinderen en tieners erg bepalend voor hun ruimtegebruik en om er zich goed te voelen. Zet daarom in op een goed beleid omtrent afvalbeheer, sluikstort, huisdieren, psychische problematieken en druggebruik in de buurt. Of de aanwezigheid van vertrouwenspersonen, het (her)kennen van burens en andere bewoners. Maar ook op het afstemmen van de activiteiten in de buitenruimte en de architectuur van het gebouw. In grootschalige sociale hoogbouw is niet alleen de woonfunctie van belang maar ook de sociale en culturele functie. Deze functies hebben een grote impact op de leefbaarheid van stapelbouwomgevingen voor kinderen en tieners.

We vragen daarom om bij de aanpak van de woningkwaliteit niet enkel oog te hebben voor de materiële renovaties en de woonfunctie, maar om woningkwaliteit ruim te definiëren. Dit zou bij nieuwe bouwprojecten voor sociale woningen, renovaties van sociale stapelwoningen of vergunningen voor grote woonontwikkelingsprojecten in het algemeen een voorwaarde moeten zijn voor vergunning.

Lokale besturen kunnen om oog te hebben voor kindvriendelijke woonomgevingen beroep doen op de trajecten voor kindvriendelijke steden en gemeenten en organisaties als Kind en Samenleving hebben hierin een grote expertise opgebouwd. Vanuit het beleidsdomein wonen zouden deze projecten kunnen worden versterkt, wijder gecommuniceerd en aangemoedigd bij lokale besturen en woonmaatschappijen. Hier ligt volgens ons een unieke kans op het snijvlak tussen jeugd- en woonbeleid. Bewonersparticipatie, inclusief participatie van kinderen en jongeren rond het beheer van een gebouw of de inrichting van de buitenruimte is altijd aan te moedigen.

6. 6000 kinderen zijn dak- of thuisloos: 6000 te veel

Op basis van de tellingen dak- en thuisloosheid weten we dat naar schatting 6000 kinderen in situatie van dak- of thuisloosheid verkeren. Het spreekt voor zich dat kinderen in een situatie van thuisloosheid in een ontoelaatbaar kwetsbare positie zitten en prioriteit moeten krijgen. Deze kinderen zijn op alle levensdomeinen zeer kwetsbaar. Dak- en thuisloosheid tast hun individueel fysiek en psychisch welzijn aan. Het leidt tot trauma's. Het legt een zware hypotheek op hun gezondheid en ontwikkeling. Dak- en thuisloosheid zet hun toekomst op het spel. Het tast hun integratie in onze samenleving aan.

We zijn blij te lezen dat de minister samen met de minister van Welzijn zal werken aan een nieuw actieplan ter voorkoming en bestrijding van dak- en thuisloosheid dat wordt voorbereid en opgevolgd door het gemengd platform en tussentijds wordt geëvalueerd. We zullen ook hier vragen om de nodige aandacht te hebben voor de specifieke noden en positie van minderjarigen.

Stel alles in het werk om uithuiszettingen te vermijden

De gevolgen van een uithuiszetting voor de ontwikkeling van kinderen zijn groot. Zeker wanneer de uithuiszetting tot dak- en thuisloosheid leidt.

Preventie van dak- en thuisloosheid is enorm belangrijk. Preventieve woonbegeleiding is cruciaal om een uithuiszetting te vermijden. Het zorgt ervoor dat ouders en kinderen kunnen blijven rekenen op hun woning, hun school, hun vrienden, hun band met de buurt. Uithuiszettingen zijn voor kinderen een traumatische ervaring en moeten ten allen koste vermeden worden.

De aangekondigde inzet op de monitoring van uithuiszettingen, zoals die in de beleidsnota staat, is een goede zaak. Nog beter zou het zijn als lokaal sociaal beleid op één of andere manier automatisch op de hoogte zou worden gebracht van nakende uithuiszettingen. Artikel 46 stelt dat het OCMW bij een uithuiszetting op de hoogte wordt gesteld en vervolgens hulp aanbiedt. Op dit moment worden zij vaak pas betrokken als de uithuiszetting onomkeerbaar is. We zijn ervan overtuigd dat drama's kunnen worden vermeden als eerder kan worden geholpen. We blijven daarnaast onverminderd pleiten voor een aanpassing van de uithuiszettingsprocedure die vertrekt van:

- 1) een verplichte voorafgaandelijke verzoeningsbijeenkomst als er kinderen zijn,
- 2) een verplichte aanwezigheid van het OCMW tijdens deze verzoeningsbijeenkomst, en
- 3) de opstart van een hulpaanbod, mocht dit nog niet gebeurd zijn. Pas als het hulpaanbod niet tot een overeenkomst tussen de partijen leidt, kan de uithuiszettingsprocedure worden verdergezet.

Het is een goede zaak dat de minister onderzoekt of en hoe de uithuiszettingsprocedure hervormd moet worden, zodat er meer ruimte is voor preventieve woonbegeleiding en huurbemiddeling tussen huurder en verhuurder. Huurders met betaalproblemen moeten zo snel mogelijk naar het Fonds ter bestrijding van uithuiszettingen worden geleid, maar dat is in feite nu ook al zo. Het op tijd zicht krijgen op probleemsituaties blijft een uitdaging.

Het in kaart brengen van de aard van de problemen die leiden tot uithuiszetting, de beoordelingspraktijk door vrederechters en de strategieën die huurders en verhuurders bij dreigende uithuiszettingen ontwikkelen is een belangrijke doelstelling. We hopen wel dat dit ook snel leidt naar concrete acties en denken dat good practices die nu al in verschillende steden bestaan hierbij kunnen helpen.

Noodwoningen nodig

Omdat alle andere mogelijke woonplekken voor gezinnen in een kwetsbare positie vaak verzadigd zijn, merken we bij lokale besturen dat de huidige noodwoningen niet volstaan. Door de algemene wooncrisis geven meerdere gemeenten aan dat ook de noodwoningen continu bezet zijn en zij dus niet alle mensen met een dringende woonbehoefte kunnen helpen. Noodwoningen zijn ook vaak toe aan renovatie en zijn niet altijd conform. Maatschappelijk werkers worden nu voor moeilijke keuzes geplaatst: mensen buiten de wet om helpen of families op straat laten staan. Snelle renovatie van alle beschikbare woonplekken die een gemeente voorhanden heeft, is prioritair.

Meer dan bakstenen nodig

We lezen dat de minister verder wil inzetten op Housing First. Dat is goed en belangrijk. Maar de methodiek van Housing First is niet voor alle doelgroepen van een dak- en thuisloosheidsbeleid de oplossing. We vragen om de aanpak van dak- en thuisloosheid echt te diversifiëren naar verschillende doelgroepen en met verschillende oplossingen te komen.

Bovendien blijft het heel belangrijk dat Wonen en Welzijn hand in hand gaan. Aan woonunits moeten ook personele dienstverlening vasthangen.

7. We maken ons zorgen over het recht op wonen voor kinderen zonder verblijfsvergunning

De beleidsnota stelt: “In het belang van een performant asiel- en migratiebeleid alsook in de strijd tegen krotverhuur passen we het Vlaams woninghuurdecreet aan zodat bij het afsluiten van een nieuw huurcontract de vermelding van de individuele kenmerken van een verblijfsdocument verplicht wordt. “

Deze passage in de beleidsnota maakt dat mensen zonder wettig verblijf geen woning meer kunnen huren op de Vlaamse huurmarkt. Naar schatting zullen op termijn hierdoor enkele tienduizenden mensen, waaronder ook kinderen, nog meer hun toevlucht moeten nemen tot onleefbare plekken en kraakpanden en bij huisjesmelkers die het huurcontract niet registreren. Het is niet door te doen alsof deze mensen er niet zijn, dát ze er niet zijn. We denken dan ook niet dat deze maatregel het asiel- en migratiebeleid performanter zal maken.

Kinderen, die dezelfde rechten hebben als elk ander kind, maar niet-legaal in het land verblijven, zullen nog meer onder de radar verdwijnen en nog moeilijker te bereiken zijn door allerlei diensten dan nu al het geval is. Zonder adres kunnen ze ook hun recht op medische hulp niet meer invoeren, met een reëel risico voor hun gezondheid en voor de volksgezondheid. Het recht op onderwijs zal vaak worden geschonden, het recht op leven en ontwikkeling en uiteraard het recht op wonen.

Mensen die een aanvraag willen doen voor gezinshereniging of regularisatie zullen dit bij gebrek aan adres niet meer kunnen doen. Deze maatregel sluit dus meer duurzame oplossingen uit. Mensen worden volledig in een overlevingsstrategie geduwd die het werken aan een duurzaam toekomstperspectief hier of in het land van herkomst nog veel moeilijker maakt. De daklozenopvang zal de toename van mensen zonder huisvesting voelen en niet aankunnen. En kinderen met ouders zonder wettig verblijf zullen verder in kraakpanden en bij huisjesmelkers terechtkomen.

8. Los samen met de federale en lokale overheden het woonprobleem van jeugdhulpverlaters op

Jammer genoeg vinden we in de beleidsnota Wonen geen oplossingen voor de woonproblemen van jongeren die de jeugdhulp verlaten op 17, 18 jaar om de stap te zetten naar zelfstandig wonen. Als een kind opgroeit in een jeugdhulpvoorziening en op eigen benen moet of wil gaan staan, dan loopt dat vaak moeilijk. Deze jongeren komen veel meer dan hun andere leeftijdsgenoten terecht in situaties van dak- en thuisloosheid, financiële problemen, een gebrek aan diploma of werk.

In de beleidsnota Welzijn lezen we dat jongvolwassenen die dreigen dak- en thuisloos te worden op tijd gedetecteerd en ondersteund moeten worden. We veronderstellen dat de minister ook hier met de collega-minister van welzijn zal samenwerken. Preventie van dakloosheid bij deze jongvolwassenen is immers erg belangrijk. We nodigen de minister uit om goede lokale praktijken in acht te nemen en het werk dat hier reeds rond gebeurde verder uit te rollen over Vlaanderen. We scharen ons achter initiatieven die co-housing of samenwonen voor de doelgroep uitbouwen. Jongeren die de jeugdhulp verlaten als ze meerderjarig worden, staan er nu al te vaak alleen voor. We vragen een evaluatie van de veranderde toewijzingsregels voor sociaal wonen voor deze specifieke groep.

In 2015 nam vzw Cachet het initiatief om verhalen van jongeren en jongvolwassenen rond 'de grote stap' te verzamelen en neer te schrijven, hieruit beleidsaanbevelingen te destilleren en jeugdhulpverleners, OCMW en CAW rond de tafel te zetten. Dit resulteerde in de publicatie 'Sur Ma Route', die op haar beurt leidde tot een aantal bijsturingen bij de betrokken hulpverleningsorganisaties, in het voordeel van de jongeren die jeugdhulp verlaten.

Met dit verhaal won Cachet in 2016 de Federale Prijs Armoedebestrijding van de POD MI. De POD MI promootte vervolgens dit verhaal verder als best practice en, nog belangrijker, voor een paar van de belangrijkste gesignaleerde pijnpunten maakte ze ook FAQ's die al voor heel wat van deze jongeren een wereld van verschil hebben gemaakt. Dit alles heeft zaken in gang gezet en werkte zonder twijfel inspirerend naar veel OCMW's en jeugdhulpvoorzieningen toe. Maar helaas zien en horen we in meldingen dat nog steeds te veel jongeren hun weg niet vinden als ze de jeugdhulp verlaten.

De federale overheid speelt een grote rol in dit verhaal, maar de Vlaamse minister voor Wonen zou haar federale collega maatschappelijke integratie kunnen aanspreken om gezamenlijk een doorstart te maken om het woonprobleem van jeugdhulpverlaters uit de wereld te krijgen.

9. Aandacht nodig voor de woonnoden van erkende vluchteling gezinnen

We lezen in de beleidsnota jammer genoeg helemaal niets over de woonnoden van erkende vluchteling gezinnen. Of ze nu in een collectief opvangcentrum of in een lokaal opvanginitiatief (LOI) verblijven, de zoektocht naar een eigen woning op korte termijn, is haast onmogelijk.

Als ze in een collectief opvangcentrum verblijven, moeten de gezinnen ten laatste 4 maand na hun erkenning als vluchteling het opvangcentrum verlaten en een eigen woning hebben. De bevoegdheidsregels voor OCMW's zijn niet altijd duidelijk, waardoor op het moment dat mensen de opvang moeten verlaten, maar nog geen nieuw adres hebben, ze niet terecht kunnen bij een OCMW voor hulp zoals een leefloon, installatiepremie en eerste huur.

Een deel van de oplossing, ligt (op lange termijn) bij de aanpak van de algemene huisvestingscrisis, maar voor deze specifieke doelgroep is samenwerking nodig tussen de POD Maatschappelijke Integratie, Fedasil, de asielinstanties en alle administraties rond woonbeleid. We vragen de minister van Wonen om hierin initiatief te nemen en de nodige middelen mee vrij te maken.

Uiteraard is een woonst cruciaal bij een succesvolle integratie. Waar deze redenering terecht gevolgd wordt als het gaat om ex-gedetineerden, zien we in de beleidsnota geen enkele referentie naar de woonnoden van erkende vluchteling gezinnen. Wij krijgen via onze klachtenlijn situaties binnen van families met kinderen waarvoor geen oplossing wordt gevonden. Vervolgens verdwijnen deze families soms onder de radar. Temeer de daklozenopvang ook vaak vol zit en bovendien vaak niet geschikt is voor families met kinderen. We vragen de minister om absoluut ook te bekijken welke maatregelen genomen kunnen worden om te vermijden dat kinderen en hun families na hun erkenning als vluchteling op straat komen te staan. We moedigen de minister aan om het voortouw te nemen en voor deze specifieke groep een strategisch plan hulp- en dienstverlening 2025-2030 op te maken, en hierbij de nodige actoren te betrekken.

10. Neem effectieve maatregelen tegen racisme en discriminatie op de huisvestingsmarkt

De minister zal samen met de administratie het actieplan tegen discriminatie evalueren. We hopen dat er na de evaluatie van het plan ook ideeën zullen liggen en worden uitgevoerd om racisme en discriminatie aan te pakken.

Een professional meldt op 25 november 2024

Zonder tussenkomst of ondersteuning van het plaatselijke OCMW in de vorm van een tijdelijke noodwoning acht ik het zeer onwaarschijnlijk dat de familie tegen deze datum een andere woning kan betrekken. Ondanks de intensieve inspanningen van zowel de familie als onze organisatie om op de privéhuurmarkt een betaalbare woning te vinden, blijven de resultaten uit. Verhuurders zijn niet bereid een Afghaans gezin met vier kinderen te huisvesten.

Door de aanhoudende onzekerheid en stress zie ik deze familie steeds verder wegglijden in financiële en emotionele problemen. Ik maak me ernstige zorgen over hun toekomst, in het bijzonder over de kinderen, die in deze situatie de grootste slachtoffers zijn en niet de kans krijgen om op te groeien in minimale aanvaardbare omstandigheden.

11. Wetenschappelijk onderbouwd woonbeleid wordt verzekerd

We zijn blij dat het Steunpunt Wonen blijft bestaan en dat er een grootschalige woonsurvey komt. Ook het inzetten op de monitoring van uithuiszettingen is een heel goede zaak. We vragen om in de monitoring ook minderjarigen mee te nemen en mee te tellen. Zoals: Hoeveel minderjarigen wonen er in de woning? En kenmerken te bevragen die belangrijk zijn specifiek voor deze leeftijdsgroep. Is er plaats om veilig te spelen, heeft de kinderkamer een gezonde luchtkwaliteit, en is er een plek waar rustig schoolwerk kan gemaakt worden voor elk kind?

We zijn blij dat de tellingen van dak- en thuisloosheid zijn opgenomen in het regeerakkoord en de beleidsnota.